

**ПЕДАГОГИЧЕСКИ
ФУНДАЦИЯ**

ГОДИШНИНИ И ЮБИЛЕИ

ЗА АВТОРА НА НАЙ-ТЪРЖЕСТВЕНАТА БЪЛГАРСКА ПЕСЕН

(140 г. от рождението на Цветан Радославов Хаджиденков)

20.04.1863 – 27.10.1931

Илияна Николова

От 1964 година песента “Мила Родино” е национален химн на България. Автор на текста и мелодията е “докторът по философия” и “магистър на изящните изкуства” Цветан Радославов. Навършването на 140 години от рождението му, ни дава повод да си спомним за него в следващите редове.

Роден в гр. Свищов на 20.04.1863 г. Внук е на възрожденския учител Христати Павлович и на черковния и училищен настоятел Христати Хаджиденков, племенник е на художника Николай Павлович. Майката на Цветан Радославов, останала сираче на 4 години, е осиновена от свищовския търговец Цвятко Радославов, затова и Цветан носи неговото име. Дядото-осиновител, макар и с малко образование, се интересува много от книжнина и учебно дело, дава значителни суми за поддържане на градското читалище.

Домашен учител по музика на шестгодишния Цветан е Янко Мустаков. Малкият любител на музиката участва в детския черковен хор на Мустаков и освен това знае наизуст цялото черковно богослужение. В репертоарна тетрадка със заглавие “Ноти за черковно пеене на Цветан Радославов, написани от учителя Янко Мустаков в Свищов, 1870 г.”, се откриват и първите опити на Радославов за съчиняване на текст и мелодия на песни.

През 1878 г. постъпва в класическа гимназия във Виена. По-късно учи история и славистика в университетите във Виена и Прага. Следва и философия в Лайпцигския университет при бележития философ Вилхелм Вундт.

В множеството статии посветени на Радославов се акцентира върху разностранните му интереси, дарования, високата ерудиция и изключителна скромност. Животът му, белязан с необикновена работоспособност, преминава в писане на трудове, рисуване, свирене на пиано и композиране, превеждане на либрета на опери, събиране на предмети за етнографска, нумизматична и археологическа сбирка. Към всичко това се вписват и 30 години в Габрово и София, отдадени на учителската професия. В Свищов, където за него се грижат сестрите му, прекарва последните дни от живота си.

Радославов работи в Лайпциг със своя учител Вилхелм Вундт в първата психологическа лаборатория и там извършва своите 17 000 опити, въз основа на които през 1898 г. прави докторската си дисертация за паметта.

В продължение на една година той е председател на студентското философско дружество в Лайпциг. По думите на негов състудент “да заеме някой председателското място в това дружество, трябва да владее немската философска мисъл и да прави впечатление със своите изключителни знания, с каквито Радославов действително разполагаше и поради които ние го наричахме “Майер” (името на съставителя на немската енциклопедия) (2, 97).

Философът Радославов като че ли остава неизвестен в България, въпреки високите оценки за него. Само един екземпляр от неговия труд “Емоционалният фактор при мисленето” притежава Окръжна библиотека “П. Р. Славейков”. Книгата е депозирана през 1932 година, но до 1998 година, когато я потърсихме, беше с все още неразрязани листи, непочетена от никого и потънала в забрава. Дали представлява интерес за философската научна мисъл? Отговор на този въпрос вероятно ще дадат съответните специалисти.

В първият от трите раздела на книгата “Емоционалният фактор при мисленето” се разглежда значението на чувствата в нашия душевен живот, влиянието им върху мисленето. За Цветан Радославов те са живеят на душевния живот и на живота изобщо. Човек гледа през тях на всичко и така подлага на оценка важните за живота прояви и отношения.

Според Радославов “... в човека живеят две същества – разумно и чувствено, противни едно на друго, ала еднакво неизкореними. Всяко едно от тях си има свое особено царство, едното на познаваемия с разума

обективен свят, другото на преживяното с религиозното чувство мистично царство, скрито в сърцето, дадено само на субекта.” (9, 160)

Вторият раздел включва доводи из историята на философията за емоционалната основа на всяко дуалистично учение. Тук се спира на Сократ, Платон, Аристотел и т.н. В заключение са дадени практически изводи с оглед на етиката и религията.

Популярна е версията, че песента “Мила родино” е съчинена от Цветан Радославов в момент на патриотичен възторг, при завръщане от чужбина с параход по река Дунав заедно с негови състуденти, за да вземе участие в Сръбско-българската война от 1885 г. Същото се твърди в различни статии, въпреки че неговата сестра Кица Хаджиденкова свидетелства, че нейният брат композира с помощта на пиано. Затова по-вероятно песента е замислена и създадена още във Виена, непосредствено преди пътуването. В подкрепа на това твърдение в книгата на Стоян Аршинков “Мила родино” намираме следният текст:

“В нашите студентски години, студентите от моята специалност се събирахме, почвахме най-напред сериозни разговори, свързани със заниманията ни, с нашите преподаватели. Разговаряхме, спорехме. Но след сериозните разговори намирахме време и да се позабавляваме, да си попеем, да си посвирием... Другарувахме с руски и полски студенти. Но когато дойдеше ред да попеем, нашите студенти не можеха да изпеят нещо хубаво и завършено – нито мелодията знаят добре, нито съдържанието на песента докрай. А аз имам вече готови и текста и мелодията. За мен “Горда Стара планина” беше хубава песен. Реших мои състуденти, които могат хубаво да пеят, да научат текста и мелодията под мое диригентство и акомпанимент на пиано. В няколко репетиции другарите ми научиха песента. Исках от тях да не викат, “ла, ла, ла”, както при други песни, които изцяло не знаеха...

Научихме песента и се сговорихме да се отсраим, когато се съберем отново. И след няколко събирания с руси и поляци ние пеехме “Горда Стара планина” заедно – те също научиха добре и текста, и музиката на нашата песен.” (2, 74)

Носеща и изразяваща силния български патриотичен дух, тази песен добива особено голяма популярност. За нейното сътворяване самият Радославов споделя:

“Неведнъж съм се възхищавал от прелестите на България, когато се завръщам през ваканциите от чужбина... И най-после можах да напиша текст, да изразя чувствата си към хубостите на своята родина и да намеря съответната нотировка, защото винаги изпитвах неизразим възторг, когато погледът ми обладаваше дивния простор на родината.” (2, 73)

Така се ражда най-гържествената българска песен.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Аришинков, Ст.* Един богат живот. – Бълг. музика, № 9, 1988.
2. *Аришинков, Ст.* Мила родино. С., 1985, с. 97, 74, 73.
3. *Дойков, В.* “Мила родино” е отново наш национален химн. – Борба (В. Търново), № 59, 9 авг. 1991.
4. *Камбуров, И.* Музикално илюстриран речник, 1933, с. 543.
5. *Милчев, Н.* Един век “Мила Родино”. – Борба (В. Търново), № 59, Посоки, № 3, 9 март 1985.
6. *Милчева, Ан. Н. Милчев.* Мила Родино, ти си земен рай. – Дунавско дело, № 18, 19, 30 апр. 1968.
7. *Недева, Т.* “Честита е България, че има такъв син”. – Светлик, № 4, 24 апр. 1998, (Прил. на в. Борба – В. Търново).
8. *Проданова, К.* Цветан Радославов в Габрово. – Муз. хоризонти, 1983, № 8, с. 149.
9. *Радославов, Ц.* Емоционалният фактор при мисленето. С., Придворна печатница, 1932, с. 15, 160.
10. *Савова, Ц.* Философско-педагогическите схващания на д-р Цветан Радославов. – Философска мисъл, 1974, № 10, с. 90.
11. *Станчев, Ст.* Звучи националният химн. – Ехо, № 52, 27 дек. 1985.
12. *Тенев, Др.* Безсмъртната песен. – Заря, № 3, 18 окт. 1991.
13. *Училищен преглед*, 30, (1931), № 9–10, 211–212, 1211.
14. *Цалова, П.* Преди да зазвучи като химн. – Бълг. музика, 1982, № 2.

ABOUT THE AUTHOR OF THE MOST SOLEMN BULGARIAN SONG

ILIJANA NIKOLOVA

Summary

The paper is about the 140 th anniversary of Tsvetan Radoslavov Hadzhi-denkov - the author of our national anthem. That significant event gives us the occasion to respect his achievements.

The paper consists of biographic data, some of his philosophical studies and the history of the national anthem, filled with admiration for our fascinating motherland. The creation of the most solemn Bulgarian song is an expression of deep patriotic feelings, the cultural heritage of the XIX th-century Bulgarian intelligentsia and the pronounced musical talent of Tsvetan Radoslavov.